

פעילות גורמים זרים במזרח ירושלים: אתגר ריבונות ישראל בבירה

שורה של שחקנים זרים הולכים ומעצימים במרוצת השנים האחרונות את חתירתם תחת ריבונות ישראל במזרח ירושלים. פעילות חתרנית זו כוללת מרכיבים סמויים וגלויים, חוקיים ושאינם חוקיים, רעיוניים ופיזיים, אזרחיים וביטחוניים. כדי להתמודד כראוי עם קריאת התיגר בלב בירתה, מוצע כי ממשלת ישראל תבצע את הצעדים הבאים: הקמת צוות בין-משרדי שיוביל טיפול אינטגרטיבי בכלל מרכיבי התופעה; נקיטת פעילות סיכולית נרחבת אל מול היבטיה הבלתי חוקיים של פעילות זו, תוך שימת דגש על המרכיב הכספי; בחינת עדכון של "חוק היישום" (האוסר על הרש"פ לבצע פעילות שלטונית בשטח ירושלים) במטרה להצר ביתר שאת את צעדי הרש"פ בירושלים; והעמדת חלופה ישראלית איכותית, נגישה ומזמינה לשירותים האזרחיים שהשחקנים הזרים מעניקים לתושביה הערבים של העיר.

דוד קורן

21.01.2019

<https://jiss.org.il/he/koren-hostile-foreign-actors-in-eastern-jerusalem>

נחלתנו נהפכה לזרים (איכה ה, ב)

רקע

מגוון גורמים זרים מגבירים במרוצת השנים האחרונות את פעילותם הדיפלומטית, התרבותית, התשתיתית והחינוכית במזרח ירושלים. פעילות זו באה לידי ביטוי בתחומים סמויים וגלויים, פיזיים ורעיוניים, חוקיים ובלתי חוקיים, אזרחיים וביטחוניים. הפעילות חותרת תחת ריבונות ישראל בבירה ומעודדת דה-לגיטימציה לפעילות הישראלית במזרח ירושלים. ברובד הרעיוני, חלק מפעילות זו מייצר תשתית לפעילות חבלנית עוינת על רקע לאומני-פלסטיני או אסלאמי. מסמך זה חושף את קשת הפעילות הזרה המתקיימת במזרח ירושלים; מנתח את מניעיה, השפעותיה בשטח והאתגרים שהיא מציבה בפני מדינת ישראל; לאחר מכן, בוחן את החלופות הקיימות להתמודדות עם אתגר זה ומצביע על דרך הפעולה המומלצת.¹

הנחות יסוד אסטרטגיות בדבר האינטרס הישראלי ביחס לפעילות הזרה במזרח ירושלים

1. ממשלת ישראל מבקשת לשמר את ריבונותה במזרח ירושלים.
2. הפעילות הזרה אינה באה רק לשפר את איכות חיי התושבים הערבים-פלסטינים בירושלים אלא יש לה גם תוחלת מדינית חתרנית אנטי-ישראלית ופרו-פלסטינית, זאת גם אם היא מופיעה בכסות אזרחית.
3. הגורמים הזרים מאתרים נוכחות ופעילות ישראלית דלה בשורה של תחומי תוכן ואזורים גאוגרפיים במזרח ירושלים, ומבקשים להציב חלופה פלסטינית או פרו-פלסטינית למערכת השירותים הישראלית.
4. פעילות גורמים עוינים לישראל, מבחינה לאומנית או דתית-אסלאמית, בקרב הציבור הפלסטיני במזרח ירושלים מייצרת "הכשרת לבבות" לקראת פעילות חבלנית עוינת נגד ישראל והציבור היהודי.
5. לאור הנחות היסוד הקודמות, יש למדינת ישראל אינטרס אסטרטגי בצמצום הפעילות הזרה והעמדת חלופה ישראלית תחתיה, בתחומים שבהם הדבר אפשרי, בדגש על מתן שירותים לתושב.

מיפוי השחקנים הזרים הפועלים במזרח ירושלים

¹ המסמך אינו עוסק בארבעה גורמים משמעותיים הפועלים במזרח ירושלים באופן חוקי ומתוקף הסכמים היסטוריים – הכנסיות, הווקף, שגרירויות וקונסוליות זרות ואונר"א – סוכנות הסעד של האו"ם לפליטים הפלסטינים. פעילות גורמים אלו תידון במאמרים נפרדים. הכותב מבקש להודות לבן אברהמי ובן לוי מצוות מזרח ירושלים בעיריית ירושלים על תרומתם למחקר, וכמו כן לאלישבע בן סימון על החומרים החשובים ששלחה לי בנושא הנדון במאמר.

ניתן לחלק את השחקנים הזרים החותרים תחת ריבונות ישראל לשלושה מעגלי פעילות מרכזיים: מעגל פלסטיני; מעגל אסלאמי חוץ-פלסטיני ומעגל בין-לאומי. במעגל הפלסטיני ניתן להצביע על שני ראשי חץ. הראשון, ראש החץ הלאומי בהובלת הרשות הפלסטינית ותומכיה מקרב אנשי פת"ח בעיר. השני, זה האסלאמי, בהובלת תנועות האחים המוסלמים – חמא"ס והפלג הצפוני של התנועה האסלאמית. מעת משתפים שני ראשי החץ הללו פעולה בדמותה של "הוועדה הירושלמית המשותפת של הכוחות הלאומיים והמוסלמיים". זו מפרסמת כרוזים הקוראים להחרמת ביקורים של גורמי ממשל ישראלים – דוגמת ראש עיריית ירושלים – בשכונות מזרח העיר, או למאבק בהכנסת תוכנית הלימודים הישראלית לבתי הספר במזרח ירושלים (אלה מלמדים ברובם לפי תוכנית הלימודים הנלמדת ברש"פ, הנקראת "תווג'יה").

במעגל הפעילות האסלאמי החוץ-פלסטיני יש לחלק בין ארגונים למדינות. בזירה הארגונית מדובר על ארגונים פונדמנטליסטיים (סלפיים) שבמהותם מתנגדים ללאומיות מבחינה דתית, והם על-לאומיים (משלבים בני לאומים רבים). הארגון הבולט ביותר בזירה המזרח-ירושלמית הוא "חזב אל תחריר" (מפלגת השחרור), הדוגל בהקמת ח'ליפות אסלאמית עולמית בדרך של "דעווה" (שכנוע והטפה), ולא בדרך של ג'יהאד אלים. תנועה זו חותרת להחלפת כל שלטון לאומי באשר הוא, ובפרט זה הציוני-ישראלי, בשלטון אסלאמי גלובלי. תנועות הג'יהאד העולמי אומנם אינן סוחפות אחריהן את ההמונים במזרח ירושלים, אך יש להן תאים רדומים ופעילים הקיימים בשטח. כך לדוגמה, תא של דאע"ש נחשף במחנה הפליטים שועפט באוקטובר 2016 וחבריו נעצרו.

באשר למדינות האסלאמיות הפועלות במזרח ירושלים, הרי ששתי הבולטות הן טורקיה וירדן; אלו מתחרות ביניהן על ההשפעה במתחם הר הבית וסביבתו. מעמדה של ירדן מוסדר בהיבט הפורמלי בהר הבית ובאגן העיר העתיקה מתוקף הסכמי השלום עם ישראל ב-94'. בנוסף, הווקף, שהוא גוף ירדני, מנהל את ענייני היום-יום בהר. אף על פי כן, בדעת הקהל המזרח-ירושלמית הולכת ונדחקת ירדן מפני כוחה העולה של טורקיה בהובלת נשיאה האסלאמיסטי והאנטי-ישראלי ארדואן, שנתפס ברחוב הערבי הירושלמי כאחרון השליטים המוסלמים ה"חזקים" שמעז לצאת חוצץ אל מול "עריצותו" של "הכובש הציוני".

המעגל השלישי – גורמי הקהילה הבין-לאומית, כולל שני גורמים מרכזיים: האו"ם והאיחוד האירופאי. בעבר הייתה פעילותם של גורמים אלו ממוקדת במימון גורמים פוליטיים לא-ממשלתיים מהצד השמאלי של המפה הפוליטית בישראל, או גורמים פלסטיניים המזוהים עם הרש"פ. כיום גורמים אלו מעורבים גם במימון ובקידום של פרויקטים פיזיים בשכונות הערביות, כגון הקמת גני משחקים ושיפוץ מתחמים מסחריים. זאת בצד עיסוק בתווך הפוליטי, כגון סיוע לגופים ותושבים פלסטיניים מזרח-ירושלמים העומדים למשפט על בנייה בלתי חוקית.

המעגל הראשון – הגורמים הפלסטיניים

הרשות הפלסטינית (רש"פ) – תפיסתה ביחס למזרח ירושלים והשלכותיה המעשיות

ההתנגדות הנחרצת לשליטה הישראלית במזרח ירושלים היא אבן יסוד מרכזית במדיניותה של הרש"פ. לפי תפיסת עולמה – שהתגבשה ב"בית מדרשו" של אש"ף – הקמת הרש"פ (1994) היא שלב ראשוני בלבד לקראת מימוש חזון המדינה הפלסטינית העתידית שבירתה מזרח ירושלים. הואיל ומזרח ירושלים היא לב המדינה הפלסטינית העתידית, אזי כל הסכם מדיני, זמני או ארוך טווח, חייב לכלול העברה של שטח זה לידי הרש"פ. לפיכך, כל עוד ישראל מונעת את מימוש החזון באמצעות שליטה בשטח, חובה על כל פלסטיני הנאמן למורשתו הלאומית לפעול למען מיטוט הריבונות הישראלית בירושלים, ולחתור תחתיה באורח בלתי פוסק. מימוש רציונל זה יכול לבוא לידי ביטוי בקידום אחיזת הרש"פ בשטח, או בהתנגדות לכל ביטוי של שיתוף פעולה או נורמליזציה ("תטביע" בערבית) עם ישראל או עם עמותות העוסקות בקידום התיישבות יהודית במזרח ירושלים. בראיית הרש"פ עמותות אלו, כגון "אל עיר דוד" (אלע"ד) ו"עטרת כוהנים" אינן אלא "חיל חלוץ" של ממשלת ישראל למימוש מדיניותה ה"גזענית" לנישול, לכאורה, של תושבים פלסטיניים מאדמותיהם ונכסיהם והכנסת "מתנחלים" יהודים תחתיהם. כהוכחה לצדקת טענותיהם הפלסטיניים מצביעים על המימון שהממשלה מעניקה לאבטחת בתי היהודים במזרח ירושלים.

במוקד הפעילות הפלסטינית בירושלים עומדת בחודשים האחרונים סוגיית המאבק במכירת קרקעות ונכסים לעמותות ההתיישבות היהודית הפועלות, בראיית הפלסטינים, ל"ייהוד" מזרח ירושלים ("תהוויד אל קודס" בערבית). "ייהוד" זה הוא חמור במיוחד, לכאורה, הואיל והוא חותר, בעיני הרש"פ, תחת היסודות הערביים הטבעיים השורשיים של מזרח ירושלים. החתירה ל"ייהוד" הפלסטינים המזרח-ירושלמים באה, לכאורה, לידי ביטוי גם במערכת החינוך במזרח ירושלים. מאמציהם של עיריית ירושלים ומשרד החינוך לפתוח מסלולי בחירה ללימודי בגרות ישראלית בבתי הספר בשכונות הערביות – שנבעו בראש ובראשונה מביקוש הולך וגדל בשטח לפתיחתו של מסלול זה – מוצגים בידי הרש"פ בתקשורת הפלסטינית ובעיתונות המזרח ירושלמית כאקט פוליטי מובהק, ללא כל ממד חינוכי.

לפי נתוני עיריית ירושלים, בספטמבר 2018 נרשם גידול של 23% במספר הלומדים לבגרות ישראלית במזרח ירושלים בהשוואה לשנת הלימודים הקודמת. לשיטת הרש"פ גידול זה הוא תוצר של מערך לחצים שישראל מפעילה על תושבי מזרח ירושלים, ולא תוצר של שיקול פרקטי של הורים ובני נוער ערבים

המבקשים להבטיח עתיד אישי טוב יותר בירושלים באמצעות לימודי בגרות ישראלית ושפה עברית. לאור תפיסה זו הרשי"פ מפעילה, באמצעות פעילי פת"ח המזוהים עימה, לחצים כבדים ביותר על הורים שרושמים את ילדיהם למסלול של בגרות ישראלית כדי שיבטלו את רישום ילדיהם למסלול זה וישאירו אותם במסלול הבגרות הפלסטינית. בכך אנשי הרשי"פ ופת"ח מונעים מהורים וילדיהם להכריע באורח חופשי על עתידם ההשכלתי והמקצועי.

במרוצת השנים האחרונות פעלה עיריית ירושלים לשיפור השירותים האזרחיים בשכונות הערביות בירושלים בתחומי התשתיות, התכנון והבנייה, הרווחה, החינוך והספורט. הרשי"פ מחבלת בערך המצטבר של פעולות אלו אל מול תושביה הערבים של העיר. הרשי"פ מנהלת קמפיין הסברתי נרחב בפני התושבים הפלסטינים המבהיר להם כי פעולות אלו אינן מבקשות באמת ובתמים להביא לשיפור איכות חייהם, כחלק ממחויבות העירייה כלפיהם כתושבי העיר. הרשי"פ מציגה צעדים אלו כחלק מ"מזימה" ציונית לרכוש את ליבם של התושבים הפלסטינים במזרח ירושלים במגמה להשריש בהם נורמות חשיבה והתנהלות ישראליות שיעקרו את אופיים הפלסטיני השורשי ויעטו עליהם "לבוש" ישראלי זר. דפוס פעולה נוסף שהרשי"פ נוקטת הוא זריעת דיסאינפורמציה באשר לכוונות הממשיות של פעולות שהעירייה והממשלה מבצעות בשטח. כך לדוגמה, כל הפקעה של קרקע במזרח ירושלים שבוצעה לטובת סלילת כבישים בתוך השכונות הערביות של ירושלים, כחלק מתוכנית חומש תחבורתית (בהיקף כולל של כחצי מיליארד ש"ח), הוצגה בתקשורת הפלסטינית כצעד לנישול הפלסטינים מאדמתם. שורה ארוכה של כבישים שנסללו לרווחת התושבים הערבים הוצגו על ידי הרשי"פ שוב ושוב ככבישים הנסללים לטובת התנחלויות יהודיות עתידיות שצפויות, לכאורה, לקום בעתיד.

בנוסף, השיח האלים והתוקפני שהרשות הפלסטינית ושליחיה מנהלים במזרח ירושלים נגד כל מי שמתן פעולה עם עיריית ירושלים והרשויות הישראליות הינו כה תקיף עד שמנהיגי ציבור בשכונות הערביות, אשר אינם מזדהים כלל כ"פרו-ציונים" אלא פועלים אל מול הרשויות הישראליות למען שיפור איכות חייהם של התושבים, מותקפים מילולית ופיזית על ידי שליחי הרשי"פ בירושלים ומוקעים חברתית וציבורית. כחלק ממסכת איומים והפחדות אלו נשרפו במזרח ירושלים על ידי פעילי פת"ח שני מנהלים קהילתיים (מתנ"סים) הפועלים מטעם העירייה – האחד בצור באהר והאחר בעיסאווייה.

במבט כולל ניתן לומר כי הרשי"פ פועלת במרץ, בתקיפות ובאלימות כדי למנוע מתושביה הערבים של ירושלים להתנהל בעיר כתושבים שווים זכויות וחובות הדואגים למיציא זכויותיהם מול הרשויות הישראליות ומנהלים אינטראקציה בריאה מול השלטון הישראלי ומוסדותיו, כמו גם מול החברה הישראלית. בכך, אין כל ספק כי הרשות הפלסטינית חותרת באורח בלתי נלאה תחת יסודות אחדותה של העיר ומבקשת להביא דה-פקטו למצב של עיר מחולקת שבה התושבים הערבים מעצימים את זיקתם לרמאללה ולא לירושלים.

פעילות מוסדית של הרשות הפלסטינית בירושלים

הרשי"פ מפעילה שורה של מוסדות במזרח ירושלים. השר לביטחון הפנים, גלעד ארדן, מאריך מעת לעת את תוקף הצו המגביל את פעילותם של מוסדות אלו – "לשכת המסחר המזרח ירושלמית", "המועצה העליונה לתעשיית התיירות הערבית", "המרכז למחקרים פלסטינים" (מאד"א), "מועדון האסיר הפלסטיני" ו-"המשרד למחקרים חברתיים וסטטיסטיים". ארדן פועל מתוקף סעיף 3(א) לחוק יישום הסכם הביניים בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה (הגבלת פעילות), התשנ"ה-1994, אשר אוסר על הרשות הפלסטינית לפתוח או להפעיל נציגות ולקיים אסיפה או פעילות בתחומי מדינת ישראל, ומסמיך את השר לביטחון הפנים לאסור בצו על קיום פעילות כזו. מוסדות אלו, וגורמים נוספים המזוהים עם הרשי"פ, מקיימים מעת לעת אירועים בעלי גוון פוליטי של תמיכה ברשי"פ והתנגדות לנורמליזציה עם ישראל. בהינתן מידע מוקדם לגופי הביטחון הישראליים על אירועים אלו המשטרה פועלת למניעתם.

פעילות הרשי"פ במזרח ירושלים מתפצלת בין שני מוקדי פעולה. האחד – המשרד לענייני ירושלים, שבראשו עומד השר לענייני ירושלים ברשות הפלסטינית, עדנאן אל חוסייני, שפועל בא-רם שמחוץ לשטח ירושלים, והאחר – מושל ירושלים, עדנאן רית', תושב סילוואן. השר חוסייני אמון על התוויית האסטרטגיה וניהול המערכה להעצמת הזהות הפלסטינית של ירושלים ומיגור הניסיונות "ליהד" אותה. מעורבותו של חוסייני בולטת בתחום המאבק בהכנסת תוכנית הלימודים הישראלית לתוך בתי הספר במזרח ירושלים. מושל ירושלים, עדנאן רית', מוביל מטעם הרשי"פ את עבודת השטח – עבודה קהילתית מול המנהיגויות השונות ברוב המזרח-ירושלמי; עידוד ומימון התקוממויות עממיות אלימות והפרות סדר; קידום אירועי תמיכה ברשי"פ; מחאות נגד "נורמליזציה" והטלת אימה על ה"משת"פים הציוניים" למיניהם וסוגיהם.

עיון בספרי התקציב של הרשות הפלסטינית המופיעים באינטרנט מראה כי הרשות הפלסטינית משקיעה כ-64 מיליון ש"ח בשנה בפעילות בירושלים, מתוכם כ-6 מיליון ש"ח בפעילות המושל ו-58 מיליון ש"ח בפעילות השר. ניסוח סעיפי התקציב הוא כללי, אך ניתן ללמוד ממנו על דגשי הפעילות. בסעיפי התקציב של משרד המושל רית' מופיעים סעיפים כגון תמיכה ב"צומוד", קרי, היאחזות איתנה בקרקע ושימור החוסן אל מול "פשעי" ה"כיבוש הישראלי"; פיקוח על נשק בלתי חוקי – אקט משילותי של ממש, כשיש להניח שהגדרת נשק כ"חוקי" לפי הקריטריונים הפלסטיניים הפוכה לאלו הישראליים; קבלת משלחות מחו"ל – אקט דיפלומטי רשמי; סיוע לפליטים, משפחות אסירים ו"שהידים", ולבסוף – גם סיוע לנשים בהשתלבות בשוק העבודה; ייעוץ משפחתי ותחומי קהילה.

סעיפי ההוצאה של משרד השר (סה"כ כ-58 מיליון ש"ח) כוללים סיוע הומניטרי למשפחות נזקקות; תמיכה במוסדות המזוהים עם הרש"פ; סיוע משפטי וכלכלי למי שבתיהם נבנו ללא היתר ומרחפת מעליהם סכנת הריסה; תמיכה בפעולות תרבות, חברה וספורט; סיוע כספי לסוחרים ועוד. יצוין כי השקעה בפעולות ספורט, לדוגמה, מגיעה פעמים רבות כמענה לפעילות ישראלית להרחבת שירותים עירוניים בשכונות הערביות. כך לדוגמה, בשכונת עיסאווייה העירייה מבקשת לשפץ באורח נרחב מגרש כדורגל קיים; כאשר הגיע השיח בין העירייה לתושבים לשלבים מתקדמים, נכנסה "לפתע" הרש"פ לתמונה והשקיעה תקציב מכובד לשיפוץ המגרש מתקציבה. פעילות השיפוץ שביצעה הרש"פ הופסקה עקב התערבות משטרת מחוז ירושלים. יש להוסיף כי הרש"פ מפעילה 5 בתי ספר פרטיים במזרח ירושלים (שבהם נלמדת תוכנית הלימודים הפלסטינית) שאינם נתונים לפיקוח ישראלי.

הרש"פ שמה לה למטרה לשלוט בפועל בכמה שיותר תחומים בחייהם של תושבי מזרח ירושלים. במישור הכלכלי, הרש"פ פועלת לגיוס תרומות הן מגופים בינ"ל, כמו האיחוד האירופי, והן ממדינות ערב. בכינוס הליגה הערבית בינואר 2018 הציג השגריר הפלסטיני "תוכנית צמיחה אסטרטגית" למזרח ירושלים לשנים 2018-2020, וקרא למימון התוכנית, בסך של 425 מיליון ש"ח, כדי "להציל את ירושלים ולהגן עליה מפני התוכנית הישראלית". פעילות זו מרוכזת, לרוב, מתוך "יחידת ירושלים" בלשכת הנשיא מחמוד עבאס, בשיתוף עם המשרד לענייני ירושלים של השר חוסייני ומשרדו של המושל עדנאן רית'. במישור הביצועי, נציגי הרש"פ מארגנים מעת לעת כינוסים ופגישות בהשתתפות הגורמים הפעילים במזרח העיר, בהם אנשי ציבור בולטים, בעלי תפקידים מטעם הרש"פ, ראשי שכונות ולעיתים אף נציגים המזוהים עם חמאס ועם התנא"ס, וזאת על מנת לתאם עמדות ולקדם שיתופי פעולה אל מול פעילות "הכיבוש" במזרח העיר ו"למען האינטרס של תושבי ירושלים הפלסטינים".

ניתוח כולל של פעילות הרש"פ בירושלים מראה כי היא מעמידה בעיר מערכת שלטונית – מוגבלת וחלקית אומנם – כחלופה למערכת השלטון הישראלית. התקציב של הרש"פ בירושלים עוסק בחלקו הגדול ברובד החיים שנוגעים למישור הפוליטי והלאומי – הריסות בתים; תמיכה בהתנגדות אלימה ובמחאות מול ישראל וניהול דיפלומטיה ציבורית אל מול "הכיבוש הישראלי". התקציב הפלסטיני ממוקד בקעקוע הריבונות הישראלית בירושלים ובעידוד נורמות של חתרנות פוליטית וחוקית, במגמה לקדם חלופה פלסטינית לזו הישראלית. יש לזכור כי תקציבי הרש"פ הם זעירים לעומת התקציבים הישראליים שהסתכמו בשנים האחרונות במאות רבות של מיליונים בתחומי כבישים, ניקוז, תשתיות, חינוך, רווחה, פנאי, ספורט ועוד. יחד עם זאת, התקציב הישראלי ממוקד בתחום מתן השירותים העירוניים ואילו התקציב הפלסטיני בתחום התודעתי-פוליטי.

המאבק במכירת קרקעות ונכסים ליהודים

עדנאן רית', שהוזכר לעיל, נעצר פעמים מספר סביב סוגיית המאבק הפלסטיני במכירת קרקעות ונכסים ליהודים. רית', על פי החשד, היה מעורב בחקירתו וחיטפתו לשטחי הרש"פ של עיסאם עקל, תושב מזרח ירושלים ואזרח אמריקני, ש"נחשד" על ידי רית' ואנשיו כמי שמכר נכסים לעמותות העוסקות בהתיישבות יהודית במזרח העיר, ונדון למאסר עולם המלווה בעבודת פרך על ידי בית הדין ברש"פ. למרות ניסיונות התנגדות של הרש"פ הועבר עקל בסופו של דבר לידי ארה"ב. פרט לעקל עצרה הרש"פ לאחרונה 45 פלסטינים בחשד שמכרו נכסים ליהודים. בחקירות של ה"נאשמים" מעורבים גם מנגנוני הביטחון הפלסטיניים, שפעילותם אסורה על פי חוק במזרח ירושלים. התחדדות החתרנות הביטחונית-מדינית של הרשות הפלסטינית בירושלים הובילה להגברת הפעילות הסיכולית מצד גורמי הביטחון הישראליים. כך, בסוף נובמבר 2018 עצרה משטרת ירושלים 32 חשודים, תושבי מזרח ירושלים, שהיו פעילים במסגרת מנגנוני הביטחון הפלסטינים, בניגוד לסעיף 7 לחוק היישום הקובע כי חל איסור גיוס והתגייסות לשירות בכוח המזוין של הרשות הפלסטינית. בתקשורת פורסם כי במהלך החיפוש בבתי החשודים נתפסו עשרות אלפי שקלים במזומן ובמטבע זר, תעודות של המשטרה הפלסטינית, מדים מסוגים שונים, תחמושת, ציוד צבאי מגוון, תעודות הסמכה שונות, וכן תמונות ומסמכים רבים הקשורים למנגנוני הביטחון של הרשות הפלסטינית.

במרוצת השנה האחרונה הפכה סוגיית מכירות הנדל"ן במזרח ירושלים לכלי מרכזי במאבקי הכוחות בצמרת הרש"פ, והנהגת הפת"ח. כך, לדוגמה, הואשם בכיר הפת"ח מוחמד דחלאן, שידוע כאויבו המר של אבו מאזן, במעורבות, לכאורה, במכירת נכס פלסטיני בעיר העתיקה לידי עמותת "עטרת כהנים". דחלאן מצידו עשה מאמצים ניכרים להפריך שמועות אלה על ידי תרומה של מאות אלפי דולרים לשיפוץ מבנים בבעלות פלסטינית בעיר העתיקה, וכן בהענקת מילגות לימודים והלוואות כספיות לתושבי מזרח העיר הפלסטינים.

פעילות עממית של פת"ח ומפלגות לאומיות-פלסטיניות נוספות במזרח ירושלים

הפת"ח היא התנועה הדומיננטית בקרב גורמי ההנהגה של הרש"פ, ולפיכך לא ניתן לבצע הפרדה של ממש בין פעילות הרש"פ בירושלים לזו של הפת"ח. יחד עם זאת, הפת"ח כתנועת המונים פוליטית מרבה לפעול במזרח ירושלים באורח עצמאי ולא תחת ה"מטרייה" של הרש"פ, בעיקר בשל המורכבות החוקית שיש בכך. הפת"ח מפעילה שורה של מועדוני ספורט במזרח ירושלים. אחד הבולטים שבהם הוא מועדון הר הזיתים ("נאדי גיבל א-זיתון") הפועל בשכונת א טור, שהיא בסיס הכוח הפוליטי המובהק ביותר של פת"ח בירושלים. מועדון זה מקיים פעילות ספורט, תרבות ופנאי בשכונה, אשר מתחרה על ליבו של הנוער מול המנהל הקהילתי הפועל בשכונה מטעם עיריית ירושלים. תחום נוסף שמקומה של פת"ח בולט בו במזרח

ירושלים הוא זה של מעורבות בהפרות סדר וקיום תהלוכות לציון מאורעות ומועדי ציון פלסטיניים. בנוסף, פתיח פעילה בנושא פיתוח מנהיגות קהילתית בשכונות השונות אשר מזוהה עם התנועה. בולט גם מקומם של אנשי פתיח בהנהגות של ועדי הורים בתי-ספריים ושכונתיים במזרח ירושלים. ועדי הורים אלו עוסקים במסגרת פעילותם בעולמות פוליטיים בכסות חינוכית. ועדים אלה עסוקים בהתנגדות להכנסת בגרות ישראלית ובהשבתת בתי הספר סביב עימותים עם הרשויות הישראליות, ואינם פועלים באורח אפקטיבי לקידום עתידם האקדמי והמקצועי של הילדים והנוער בשכונות.

שתי מפלגות לאומיות פלסטיניות בולטות נוספות אשר פועלות בשכונות הערביות הן החזית העממית לשחרור פלסטין (חז"ע) והחזית העממית הדמוקרטית לשחרור פלסטין (חז"ד). מפלגות אלו מתמקדות בעידוד הפרות סדר אלימות ותהלוכות של חמושים, כמו גם קיום אירועים פרו-פלסטיניים ואנטי-ציוניים בשכונות הליבה של מזרח ירושלים, כגון סילוואן ועיסאווייה. חז"ע וחז"ד מקיימות קשרים ענפים עם מדינות, ארגונים וקרנות אירופאיות פרו-פלסטיניות במסגרת קידום BDS נגד ישראל.

פעילות חמא"ס במזרח ירושלים

מתוקף היותה של תנועת חמא"ס ארגון טרור שפעילותו אסורה על פי חוק בירושלים הרי שכל פעילות רשמית או מוסווית של התנועה, שמוכרת לגורמי הביטחון, מסוכלת. אף על פי כן, חמא"ס הצליחה "להתנחל בלבבות" בקרב ציבור נרחב במזרח ירושלים, ומתחת לפני השטח היא צוברת לה כוח רב ברחוב המזרח ירושלמי. במקד פעילותה של חמא"ס בירושלים ניצב הר הבית. אנשי התנועה מובילים פעילות תרבותית-דתית בהר, כמו גם הפרות סדר אלימות, התבצרויות במסגד אלאקצא ועימותים עם מבקרים יהודים בהר וכוחות ביטחון ישראליים. חמא"ס גם פעילה מאוד בעולם הקהילתי במזרח ירושלים, בדגש על אגודות צדקה ורווחה ותחום החינוך. חמא"ס אף מעורבת בשורה של מיזמי ספורט לנוער בשכונות השונות ועורכת מעת לעת תחרויות לזכרם של "שהידים". פעולות אלו כמובן אינן נעשות תחת מעטפת רשמית של התנועה, אלא באמצעות ארגונים ועמותות המזוהים עימה או עם רעיונותיה. אחיזתה של חמא"ס איתנה בשטח בשורה של שכונות, שהבולטות שבהן הן השכונות בדרום מזרח העיר – צור באהר, אום טובא, ג'בל מוכבר ואום ליסון. כך לדוגמה, בשכונת ג'בל מוכבר פועל ועד הורים דומיננטי ומשפיע שחלק מחבריו היו בכירי חמא"ס שהשתחררו לא מכבר מהכלא הישראלי. ועד זה, בשונה מוועדי הורים המזוהים עם הפת"ח, אינו ממקד את עיקר מאמציו במרכיבים פוליטיים אלא בקידום מענים למצוקות ממשיות בתחום החינוך כגון מחסור בכיתות לימוד, שיפור איכויות הוראה ועוד. גישתם העניינית של אנשי חמא"ס, כמו גם ההצלחות שהם מביאים בתחום החינוך, הן מהגורמים להתחזקותה של חמא"ס על חשבון פת"ח במאבק על ההגמוניה ברחוב הפלסטיני המזרח-ירושלמי.

הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית

הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית (תנא"ס) הוצא זה מכבר אל מחוץ לחוק (נובמבר 2015), אך השפעתו עדיין ניכרת בדעת הקהל המזרח-ירושלמית. התנא"ס, בהובלת השיח' ראא'ד סלאח, מיצבה עצמה כשחקן דומיננטי בזירת הר הבית. קמפיין "אלאקצא בסכנה" שהשיח' ראא'ד מוביל החל מראשית שנות ה-2000 הביא אלפים רבים של אזרחים ישראליים מן הכפרים במשולש ובצפון לעלות להר הבית בעיתות שגרה ועימות, פעמים רבות תוך עימות עם כוחות הביטחון הישראליים. מעצריו של השיח' והוצאת התנועה אל מחוץ לחוק הובילו להצרת צעדיהם, אך, בדומה לחמא"ס, גם לתנועה זו יש השפעה רבה ברחוב המזרח ירושלמי. השפעה זו בולטת בעיקר בשכונות הסמוכות לאגן העיר העתיקה, כגון סילוואן וואדי ג'וז. עם הוצאת התנועה אל מחוץ לחוק פעילותה נעשית באורח מחתרתי וסמוי יותר, אך יש לציין כי עוד טרם הוצאתה אל מחוץ לחוק הספיקה התנועה להטביע את חותמה גם על תחומים בעלי נראות גבוהה, כגון הקמה של גני משחקים בסילוואן.

על מנת לעקוף את אתגר החוקיות של התנועה, וכדי להגביר את ההשפעה בפועל בירושלים, יזם השיח' ראא'ד סלאח הקמה של עמותה בשם "ווקף האומה האסלאמית למען ירושלים ואלאקצא", שפועלת מטורקיה כדי "לשמור על המקומות הקדושים ולמנוע מהכיבוש לשלוט בהם". העמותה מגייסת תרומות מממשלות, ארגונים בינלאומיים, אנשי עסקים או מנהיגים עממיים, מאתרת חשבונות בנקים להפקדה בטוחה של התרומות, ולאחר מכן משקיעה את הכספים במימון פרויקטים בירושלים, בעיקר באלאקצא וברובע המוסלמי. באופן דומה פועלות עשרות ואף מאות עמותות אסלאמיות, חלקן מירושלים וחלקן מהעולם המוסלמי. פועלן של עמותות אלה מגוון, אך כולם מתפארות ב"חיזוק המוסלמים בירושלים", אם באמצעות תרומות לאלאקצא, אם בתמיכה ב"רבאט" (ההתנגדות האקטיבית לכניסת יהודים להר הבית) ואם בצדקה. עמותות אלו אף מעורבות בתחומים בעלי נראות גבוהה יחסית, כמו פעילויות חינוך ושיפוץ מבנים בעיר העתיקה.

המעגל השני – השחקנים האסלאמיים והערביים החוץ-פלסטיניים

חזב אל תחריר

חזב אל תחריר (מפלגת השחרור) היא תנועה אסלאמית פונדמנטליסטית החותרת לביטול המסגרות הפוליטיות הלאומיות ולהקמה של ח'ליפות אסלאמית בין-לאומית תחתיהם. התנועה הוקמה בירושלים ב-1953, ויש לה סניפים ברחבי העולם. התנועה מעודדת את הקמת הח'ליפות באמצעות דעווה (העצמה דתית באמצעי שכנוע והטפה), ולא באמצעות ג'יהאד אליס. בהקשר הפלסטיני התנועה מתמקדת בשני עניינים מרכזיים: הכנת הקרקע להפיכת מסגד אלאקצא לפלטפורמה העתידית שעליה תוכרז בבוא העת

הח'ליפות העולמית; קריאת תיגר על ירדן כשומרת המקומות הקדושים בירושלים. לתנועה יש "משמרות צניעות" הפועלות ברחבי שכונות מזרח ירושלים לשמירת הקפדה על נורמות התנהלות הלכתיות-אסלאמיות (איסור שתייה; גילויי קרבה בין בנים לבנות ועוד). מוקדי הפעילות של התנועה הם הר הבית והרובע המוסלמי, וכן מסגדים אחדים בבית צפאפה ובבית חנינא.

יזמות עממיות אסלאמיות וערביות

מעת לעת מתארגנות יזמות עממיות של גורמים מוסלמיים ונפתחים קמפיינים ברשתות החברתיות למען ירושלים, לעיתים בשיתוף עם גופים אזרחיים. כך, לדוגמה, הצליח קמפיין של "ועד המהנדסים הירדני למען פלסטין וירושלים" לגייס מעל לחמישה מיליון דינאר ירדני שהושקעו בשיפוץ של 220 יחידות מגורים ומבני לימודים, ותרומות כספיות הועברו לכ-1,200 תושבים וסטודנטים במזרח העיר.

אלאתחאד אלעלמי לעלמאא' אלמסלמין

"האיחוד העולמי של המלומדים (עלמאא') המוסלמים" הוא גוף של תאולוגים מוסלמים המתאר את עצמו כ"סמכות העליונה של האחים המוסלמים". במסגרת הארגון, המנוהל על ידי השיח' יוסוף אלקרדאווי (הנחשב לגדול פוסקי האסלאם הסוני שחיים היום), מתכנסת "ועדת ירושלים", הפועלת בעיקרה "להציל את ירושלים מידי הכיבוש הציוני". בין היתר, הוועדה מגייסת תרומות "למען מסגד אלאקצא הקדוש", המושקעות בתיאום עם אנשי אלאקצא, ומעודדת מוסלמים מכל העולם להגיע ולהתפלל באלאקצא, ולהעמיק את הנוכחות האסלאמית בהר הבית.

דאע"ש

תנועות הג'יהאד העולמי אומנם אינן סוחפות אחריהן את ההמונים במזרח ירושלים, אך יש להן תאים רדומים ופעילים בשטח. תא של דאע"ש נחשף במחנה הפליטים שועפט באוקטובר 2016, וחבריו נעצרו. תאים אחרים של דאע"ש ממקדים את פעילותם בירושלים במאבק באוכלוסייה הנוצרית הגרה בעיר. בכלל זה – פרסום כרוזים הקוראים לנוצרים לעזוב את העיר; ריסוס כתובות גרפיטי נגד נוצרים בבתי ספר נוצריים ועוד.

שחקנים מוסלמיים מדינתיים

טורקיה

טורקיה היא השחקן המדינתי הזר הפעיל והמשמעותי ביותר במזרח ירושלים. טורקיה, בהנהגת ארדואן, שואפת לעמדת השפעה במזה"ת ולהחייאה של הסולטנות העות'מאנית, ומכוח כך רואה ברכישת השפעה במזרח ירושלים ככלל, ובהר הבית בפרט, יעד אסטרטגי ראשון במעלה. מעורבותו הגוברת של משטר ארדואן, המשמש כיום הפטרון הראשי של תנועות האחים המוסלמים בעולם, מלמדת כי המתרחש בירושלים הוא חלק ממהלך רחב יותר של יצירת הגמוניה טורקית אזורית על חשבונם של שחקנים אחרים. המפסידה העיקרית מהנוכחות הטורקית הגוברת היא ירדן, אשר במשך שנים נהנתה מן המעמד של שומרת המקומות הקדושים ושל פורסת החסות על תושבי מזרח העיר. בשנים האחרונות נחלש מעמדה בעיר בהדרגה, עד כי הצטמצם לשמירה על 144 הדונמים של הר הבית בלבד. לאמיתו של דבר, גם בהר הבית מעמד זה מצטמצם והולך, ולתוך הוואקום הזה, הן ברחבי העיר הן בהר הבית, נכנסת טורקיה. טורקיה נהנית כיום מאהדה חסרת תקדים בקרב תושבי מזרח ירושלים. דגלי טורקיה נתלים לא אחת על גגות בניינים במזרח העיר ואף ברחבת הר הבית, והתרבות הטורקית זוכה בעיר לעדנה המתבטאת בלימודי השפה ובנוכחות של המוזיקה והמאכלים הטורקיים. תמיכתם הפומבית של הטורקים בעניין הפלסטיני ובסוגיית אלאקצא, ובחירתם להזרים מיליוני דולרים למזרח ירושלים, נושאות פירות רבים של אהדה ותמיכה. למעשה, הפופולריות הטורקית במזרח ירושלים גברה כל כך בשנים האחרונות עד שבכירים בירדן, בסעודיה וברש"פ העבירו לישראל מידע כי "ארדואן בונה במזרח ירושלים מאחזי השפעה המסכנים הן את האינטרסים שלהן והן את אלה של ישראל"².

מעורבות הטורקים מתאפשרת הודות לשיתוף הפעולה עם גורמי האחים המוסלמים בעיר, המשמשים לא אחת בני בריתם ועושי דברם. הטורקים מממנים חלק גדול מפעולות הדעווה בעיר: אגודות צדקה, ארגוני נשים, אירועי פנאי ותרבות, פעילויות לנוער ועוד. שיח' עכרמה צברי (כיהן כמופתי של ירושלים בין השנים 1996–2004) פורש את חסותו על חלק גדול מהארגונים הללו, והפך לדמות המזוהה ביותר עם הפעילות הטורקית בעיר. את שלל פעולותיה והשקעותיה במזרח העיר טורקיה מבצעת באמצעות סוכנות הסיוע הממשלתית שלה, הקונסוליה הטורקית בעיר, ושורה של ארגונים טורקיים שלהם סניפים מקומיים בישראל או ביו"ש. טורקיה גם שולחת ידה בכל הנוגע לשיפוץ בתים בעיר העתיקה ופרויקטים תשתיתיים, באמצעות עמותות הפועלות מטעמה. תחום נוסף שראוי לציון הוא עידוד תיירות דתית טורקית לירושלים. לאחרונה הגדיר הממשל הטורקי את העלייה לירושלים כחלק אינטגרלי ממסע החאגי' למכה. חלק מעולי

² מתוך כתבה בעיתון "הארץ": "ירדן, סעודיה והרשות מזהירות: ארדואן פועל במזרח ירושלים – מתחת לאף של ישראל". אמיר תיבון ויניב קובוביץ', 28.06.2018.

הרגל הטורקים אף התעמתו בעבר עם שוטרי משטרת ישראל בהר הבית מתוך רצון לקרוא תיגר על השלטון הישראלי במקום.³

ירדן

בהסכם השלום בין ישראל לירדן (אוקטובר 1994) נכתב בסעיף ה-9: "ישראל מכבדת את תפקידה המיוחד הקיים של הממלכה ההאשמית של ירדן במקומות קדושים מוסלמיים בירושלים". יוקרת השושלת ההאשמית השולטת בירדן, נעוצה, בין היתר, בתפקידה כשומרת "אלחרם אלשריף" (הר הבית). הווקף, אשר מנהל את ענייני היום-יום בהר, הוא גוף ירדני, פקידיו מקבלים משכורת מירדן וכל החלטה אסטרטגית הכרוכה בהר וסביבתו דורשת עדכון ואישור של בית המלוכה. הווקף הירדני מפעיל בית דין שרעי (הלכתי-אסלאמי) במקביל למערכת בתי הדין השרעיים שמפעילה ממשלת ישראל. הממשל הירדני מנפיק דרכונים ירדניים לתושבי העיר, אשר רשאים להחזיק דרכון ירדני במקביל לזה הישראלי. שירות זה ניתן בבית הדין השרעי שהוזכר לעיל. בשונה מדרכונים זרים אחרים, החזקת דרכון ירדני אינה עשויה להשפיע על מעמד התושבות של ערביי מזרח ירושלים. על אף מעמדה הייחודי של ירדן נראה כי הרחוב המזרחי ירושלמי אומנם רוחש ברובו הערכה וכבוד לבית המלוכה הירדני, אך אינו חש כלפיו אהדה אותנטית. זו שמורה לארדואן – "הגבר האחרון" שנותר במזרח התיכון בעיני הפלסטינים של מזרח ירושלים.

סעודיה ואיחוד האמירויות הערביות

בשנים האחרונות מתרבים הדיווחים בתקשורת הפלסטינית והערבית על ניסיונות גוברים של סעודיה ואיחוד האמירויות הערביות לחזק את השפעתן במזרח ירושלים. לפי הדיווחים, סעודיה מנסה לנצל את ירידת מעמדה של ירדן ולתפוס מעמד של "שומרת המקומות הקדושים" גם בירושלים (בנוסף על מכה ואלמדינה, הערים המקודשות לאסלאם הנמצאות בסעודיה). במהלך הפסגה הערבית האחרונה, שהתקיימה באפריל 2018, תרמה סעודיה 150 מיליון דולר לטובת מזרח ירושלים. עוד פורסם כי סעודיה ואיחוד האמירויות רכשו נכסים בעיר העתיקה ובקרבת הר הבית. על אף מאמצי הסעודים, נראה כי תושבי מזרח ירושלים מסתייגים ברובם מההנכחות הסעודית בעיר ורואים בפעלתנות הסעודית ניסיון שווא לקנות את נאמנותם של תושבי העיר בכסף, ולא דאגה אותנטית לצורכיהם ולרווחתם. בחלק מהפרסומים בעיתונות הפלסטינית והערבית אף הוטחו האשמות באיחוד האמירויות כי המדינה מעורבת במכירת קרקעות ליהודים.

המעגל השלישי – גורמי הקהילה הבין-לאומית

האיחוד האירופאי

האיחוד האירופאי (א"א) מעורב במימון ארגונים פוליטיים לא-ממשלתיים המזוהים עם הצד השמאלי של המפה הפוליטית בישראל. במסגרת מימון זה מתפרסמים ניירות עמדה ומבוצעים פרויקטים בשטח בשני תחומים מרכזיים. הראשון – ערעור על ריבונות ישראל במזרח ירושלים, ו"השחרת" פניה של ישראל ועיריית ירושלים בדעת הקהל ובפורומים בינלאומיים בסוגיית מזרח ירושלים. השני – קידום של פרויקטים אזרחיים לרווחת תושביה הפלסטינים של העיר, תוך מאבק למיצוי זכויותיהם מול הרשויות הישראליות השונות. בתחום התכנון והבנייה בולטת מעורבות הא"א במימון ייעוץ משפטי למשפחות וארגונים שבתיהם נבנו שלא כחוק ועומדים לדין. בתחום העסקי הא"א פועל למען פתיחתה המחודשת של לשכת המסחר הפלסטינית, שהייתה פעילה בעבר ונסגרה על ידי ישראל ומבקשת לשוב ולהיפתח כזרוע עסקית של הרש"פ בירושלים. הא"א גם מעביר תמיכה כלכלית לבתי חולים פלסטיניים הפועלים במזרח ירושלים. תמיכה זו הסתכמה בסך של כ-66 מיליון אירו בין 2012–2018. כמו כן, הא"א תומך בשורה של מועדוני ספורט ותרבות המזוהים עם הרש"פ הפועלים במזרח ירושלים.

הא"ם

הא"ם פועל באמצעות שתי סוכנויות מרכזיות בירושלים – אונר"א, שתידון במסמך נפרד, ו- (UNDP) Programme United Nations Development.

UNDP מפעילה במזרח ירושלים, כחלק מפעילותה בכלל הזירה הפלסטינית (יו"ש, מזרח ירושלים, עזה) את "תוכנית הסיוע לעם הפלסטיני". במסגרת זו הסוכנות פועלת בשורה של תחומים תשתיתיים במזרח ירושלים, כגון הקמה של גינות משחקים, תשתיות ביוב ועוד. הסוכנות גם מקיימת שת"פ עם "אגודת האישה העובדת" ממזרח העיר בעניין מיצוי זכויות נשים, במטרה להעצים את הנשים הפלסטיניות במזרח ירושלים.

זיקות הגומלין בין השחקנים במעגלי הפעילות השונים

שלושת מעגלי הפעילות שתוארו לעיל הם בעלי קיום ופעילות עצמאית, אך יש זיקות גומלין ביניהן המייצרות מכפלת כוח בכל הנוגע לקריאת התיגר על ריבונות ישראל בירושלים. ניתן להצביע על שתי

³ פסקה זו מבוססת ברובה על מאמר משותף של הכותב עם בן אברהמי – "בין ארדואן לכחול לבן – ערביי מזרח ירושלים על פרשת דרכים", השילוח (4), מאי 2017.

בריתות הקושרות בין השחקנים במעגלים השונים. הראשונה היא דתית-אסלאמית, והשנייה היא מדינית-פוליטית.

בראש המחנה האסלאמי עומדת טורקיה, אשר פועלת בתיאום עם חמא"ס ותנא"ס. "ברית אסלאמית" זו מבקשת לנשל את ישראל ממזרח ירושלים, בראש ובראשונה בשל עצם נוכחותה כשחקן "כופר" הפועל במקום קדוש לאסלאם. לפיכך, במוקד מאמציה של ברית זו ניצבים הר הבית וסביבתו. "הברית המדינית" מונהגת על ידי הרש"פ, הפועלת בתיאום הדוק עם גורמים אירופאים כדי לחתור תחת יסודות השלטון הישראלי במזרח ירושלים, זאת מאחר ששלטון ישראלי זה הוא חסם מרכזי העומד בפני הגשמת החלום הפלסטיני להקים מדינה שבירתה מזרח ירושלים. כל אחת מן "הבריתות" הללו מלאה אמונה עזה בצדקת דרכה, ומשקיעה כספים ומאמצים רבים בדחיקת רגליה של ישראל ממזרח ירושלים וביצירת חומה בין העירייה והרשויות הישראליות לבין תושביה הפלסטינים של העיר.

יתרה מזו, לגבי "הברית האסלאמית" יש לציין כי הדה-לגיטימציה והדמוניזציה שהיא עושה לישראל סביב סוגיית ירושלים, ומיתוגה של ישראל כמי שחותרת למוטט את מסגד אלאקצא ולהקים תחתי, לכאורה, בית מקדש שלישי, היוותה חלק משמעותי מהאווירה שעמדה ברקע לגל "פיגועי היחידים" ששטף את רחובות ירושלים בין השנים 2014–2017, ולפיכך להצרת צעדיה של ברית זו יש גם נגיעה להיבטי ביטחון ברמה הבסיסית ביותר.

הצעה למדיניות ישראל אל מול אתגר הפעילות החתרנית הזרה במזרח ירושלים

המדיניות הישראלית אל מול האתגר המוצג במסמך זה צריכה להישען על נדבכים אחדים:

1. מיצוב הסוגיה כנושא של ביטחון לאומי אשר ראוי לרכז את הטיפול בו במסגרת צוות עבודה משולב למשרדי ראש הממשלה, בטה"פ, ירושלים והחוץ, עיריית ירושלים, השב"כ ומשטרת ישראל. ייתכן שהנושא דורש הובלה של המל"ל כגוף אינטגרטיבי. במסגרת צוות זה מומלץ לבצע שורה של צעדים:
 - א. הרחבת המיפוי המוצג כאן והשלמתו ממידע מודיעיני שאינו מצוי בפומבי.
 - ב. סיווג כלל הפעילויות המבוצעות על ידי השחקנים הזרים מבחינת מעמדן החוקי (חוקי / בלתי חוקי) על פי מערך החוקים הנוהג כיום.
 - ג. בחינה משפטית של הרחבה ועדכון של "חוק היישום" העוסק בפעילות הרש"פ במזרח ירושלים והתאמתו גם אל תחומים שאינם מכוסים כיום בחוק.
 - ד. התחקות אחר הנתבים הכספיים המממנים את הפעילות הזרה וניסיון לצמצם את היקף הסכומים המועברים במסגרת החוק.
 - ה. ניהול שיח דיסקרטי מול ממשלת ירדן בפתיחות ושקיפות על הצעדים שיובילו בראייתם לחיזוק משקל נגד ירדני בעניינים הנוגעים לעולם המוסלמי-דתי אל מול השחקן הטורקי רב העוצמה.
2. מול "ההסתערות" הזרה, דרושה "הסתערות" אזרחית ישראלית – מימוש מקסימלי של תוכנית מס' 3790 של ממשלת ישראל על סה"כ 2.1 מיליארד ש"ח לחמש שנים, אשר מתמקדת בתחומי תשתיות, חינוך, תכנון ובנייה, ספורט, תעסוקה ורווחה. במסגרת זו יש לבצע ריכוז מאמץ בעיקר בתחומים "רכים" הנוגעים אל "המערכה על לב הנוער": מתנ"סים, חוגים, חינוך והנגשה להשכלה גבוהה ישראלית, ולתעסוקה בשוק העבודה הישראלי. תוכנית זו, כמו גם תוכניות נוספות להשקעה אזרחית, צריכות להיות מלוות במעטפת הסברתית נכונה שתופעל על ידי ממשלת ישראל ועיריית ירושלים אל מול הציבור הערבי במזרח ירושלים, במגמה להדגיש את אופייה האזרחי והענייני של השקעה זו ולהזים את הטענות הפלסטיניות בדבר הניסיונות ל"ייחוד" ערביי מזרח ירושלים ושלילת אופיים הפלסטיני.
3. הגברת הנוכחות הישראלית בשטח הפיזי והווירטואלי (רשתות חברתיות) – יצירת נוכחות עירונית, ממשלתית ומשטרתית רחבה, תוך התמחות עמוקה של אנשי מקצוע בתאי שטח באופן שיהפוך אותם לבקיאים ביותר בתא שטח ספציפי – זאת לאור גודלו הרב של השטח והשוני בין סוגי האוכלוסייה בכפרים ובשכונות השונות. בתחום הרשתות החברתיות – שבו מתנהל עיקר המאבק על עיצוב התודעה של הפלסטינים המזרח ירושלמים – יש לציין כי עיריית ירושלים מפעילה אתר אינטרנט עירוני בערבית, בצד דף פייסבוק עירוני בערבית שיש בו כיום קרוב ל-35 אלף עוקבים, מרביתם פלסטינים תושבי מזרח ירושלים. יש לחתור להרחבת היקף התפוצה של דף עירוני זה ולהקים דפים נוספים לרשויות ישראליות נוספות, כגון משטרת ישראל, משרד הפנים, משרד החינוך ועוד. דפים אלו מאפשרים לנהל שיח ישיר מול התושבים עצמם ללא תיווך של גורמי ביניים, ובכך להזים דיסאינפורמציה רבה המגיעה מצד הרש"פ ועושי דברה.
4. "חיבוק" לשותפים האסטרטגיים של העירייה והרשויות הישראליות השונות במזרח העיר, בכלל זה מנהלי מנהלים קהילתיים, מנהלי בתי ספר, מוחיתארים ומנהיגי ציבור שעומדים בקשר עם הרשויות ומרגישים פעמים רבות כי הן אינן משקיעות די הצורך בהאזנה לצורכיהם,

בניסיון להיענות באורח חיובי לבקשותיהם ולמלא את צורכיהם כמייצגי השכונות. שותפים אלו הם אלו שעומדים בסופו של דבר בחזית המאבק מול חברי "הברית האסלאמית" ו"הברית המדינית", ומנסים לתת סיכוי אמיתי להתנהלות אזרחית שוות זכויות וחובות של ערביי מזרח ירושלים בעיר. אומנם "חיבוק דוב" לשותפים אלו יכול להיות בעוכריהם ולסמנם כמשתפי פעולה עם "הכיבוש", אך אם הם יוכלו להביא הישגים של ממש לכפרים ולשכונות במזרח העיר מתוך השיח עם הרשויות, יעלה כוחם כמשקל נגד פרגמטי וענייני לשחקנים האסלאמיים והמדיניים שמבקשים לדחוק את רגלי ישראל משליטתה בבירתה.

נקווה כי ממשלת ישראל תתעמק באתגר הנדון כאן ותנקוט את הצעדים הנדרשים כדי לבצר את ריבונותה בירושלים ולהגביר את ביטחונם של כלל תושביה.

